

**Pr. lect. univ. dr. Sorin Marinescu,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

ROLUL MEDICULUI ÎN OPERA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Abstract: *Starting from the challenges of the last years, in which people faced the Covid pandemic and its consequences, and turning our thoughts to those who take care of those in suffering, for whom, as a sign of homage, it was dedicated to them in the Patriarchate Romanian, the year 2024, we returned to the work of Saint Basil the Great, and to his perspective on the role of the doctor in society. Thus, in The Great Rules¹, he includes medicine among the arts given by God to men, as a “help to their weak nature”, and the “use of its benefits” must be “ordered to the glory of God and as a model of the care of souls”. The physician is the one skilled in the art of medicine, “as a model for the healing of the soul, so that by it what is superfluous is cut off and what is needed is added”.*

Keywords: *disease, healing, faith, medicine, doctor, Saint Basil the Great.*

În societatea de astăzi, mai cu seamă în ultimul timp, când constatăm o creștere a numărului de persoane care pătimesc din pricina unor boli diverse, începând din copilărie sau din adolescență, rolul medicului a crescut. Dar, înainte de a vorbi despre acest rol, este utilă înțelegerea bolii ca fiind rezultatul căderii omului în păcat, urmată de alungarea din Grădina Raiului, fiind apoi copleșit de povara conștiinței întunecată de mândrie. Patima este centrul și produsul „unor porniri întortocheate ale firii, sau ale unei firi care și-a pierdut tendința simplă și rectilinie”².

1. SF. VASILE CEL MARE, „Regulile mari”, în: *Scrieri, 2, Asceticele*, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, 18, traducerea Iorgu D. Ivan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1989, pp. 219-314.

2. Pr. Dumitru STĂNILOAE, „Desăvârșirea noastră în Hristos. Despre patimi”, în: *Mitropolia Olteniei*, anul XXXII, nr. 3-6/1980, p. 404.

Sfântul Ioan Gură de Aur arată, legat de boală și relația ei cu păcatul:

„Păcatele sunt cauza tuturor relelor. Din cauza păcatelor avem durerile, tulburările, războaiele, bolile și toate patimile noastre greu de vindecat”.³

Iar Sfântul Vasile cel Mare ne învață că,

„pentru că noi înșine, prin plăcere, ne-am lăsat ademeniți de păcat, ce motiv serios am putea invoca cum că n-am fost noi înșine autorii suferințelor noastre?”⁴

Părinții spiritualității ortodoxe consideră că, din perspectiva pedagogiei divine, bolile pot fi, adesea, medicamente în folosul vieții noastre spirituale⁵.

Dar preabunul Tată ceresc, Dumnezeu, nu a dat omului boala, deși scris este: „Pe cine iubește Domnul, pe acela îl ceartă” (Pilde 3:12). „E o nebunie să crezi că Dumnezeu este autorul relelor noastre; această blasfemie [...] nimicește bunătatea lui Dumnezeu”, afirmă Sfântul Vasile cel Mare⁶, căci Creatorul a gândit chiar din acel moment al judecării păcatului soluții existente în creație, pentru ca nimic să nu atingă integritatea persoanei umane, create după chipul Său, din iubire, deoarece „Dumnezeu a făcut trupul, nu boala; a făcut sufletul, nu păcatul; iar sufletul se înrăutățește când se îndepărtează de starea lui naturală”⁷.

Așa se explică existența plantelor cu efecte tămăduitoare, apele curate, termale și sulfuroase, fructele și legumele cu conținuturi care

3. SF. IOAN GURĂ DE AUR, „Omilia 7, Dumnezeu este grabnic la mântuire și zăbavnic la mânie. În acest cuvânt și minunata istorie a lui Rahav”, 6, în: *Omiliile despre pocăință*, traducere din limba greaca de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 59.

4. SF. VASILE CEL MARE, „Omilia a IX-a, Că Dumnezeu nu este autorul relelor”, 3, în: *Scrieri, I, Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări*, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, 17, traducere, introducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 436.

5. Pr. Liviu PETCU, „La originile bolii”, în: *Suferința și creșterea spirituală*, Presa Universitară Clujeană, 2012, p. 28.

6. SF. VASILE CEL MARE, „Omilia a IX-a, Că Dumnezeu nu este autorul relelor”, 2, p. 435.

7. SF. VASILE CEL MARE, „Omilia a IX-a, Că Dumnezeu nu este autorul relelor”, 6, p. 442.

asigură toate cele necesare omului. Ca urmare, medicina și remediile pe care le folosește le-a creat Dumnezeu din iubire. Mai mult, Mântuitorul Hristos spune:

„Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este cea dintâi și cea mai mare poruncă. Iar a doua, la fel ca aceasta: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Mt 22:37-39).

Căci, iubind aproapele și ajutându-l, omul se poate vindeca de păcat, spune Sfântul Vasile cel Mare:

„Practicați deci [...]. preceptul dragostei de aproapele și țineți-vă strâns de el. Dați puțin pentru a obține mult, ștergeți cu o bucată de pâine pata vechiului păcat. Căci precum Adam ne-a transmis greșeala mâncând împotriva poruncii Domnului, tot astfel noi ștergem această greșală, urmare nefericită a unei lăcomii vinovate, dacă alinăm nevoile și foamea fratelui nostru”.

Urmându-L pe Hristos – Fiul lui Dumnezeu, omul are șansa să se îndumnezeiască prin iubire. Mântuitorul le spune fariseilor: „Cei sănătoși nu au nevoie de doctor, ci cei bolnavi” (Mt 9:12). Medicul este persoana⁸ care, iubind pe aproapele, caută tămăduire pentru acesta, iar această preocupare apare destul de timpuriu în istorie, fapt atestat de numeroase surse. Prima dintre acestea pare să fie lucrarea lui Menon, care a fost discipol al lui Aristotel, datând din secolul al IV-lea î.Hr.⁹. Isus Sirah spunea:

„Și doctorului dă-i loc, că și pe el l-a făcut Domnul și să nu se depărteze de la tine, căci și de el ai trebuință. Că este vreme când și în mâinile lui este miros de bună mireasmă” (Sir 38:12-13).

Mântuitorul Hristos îi îndeamnă pe apostoli: „Vindecați pe bolnavi și spuneți oamenilor: Împărăția lui Dumnezeu este foarte aproape de voi” (Lc 10:9).

Unul dintre frații Sfântului Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie din Nyssa (335 d.H – 384 d.H), are convingerea că îngrijirea bolnavilor este o datorie a creștinului.

8. Sensul termenului persoană fiind „Întruparea Fiului lui Dumnezeu”. Pr. Dumitru STĂNILAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, 3, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 113

9. V. L. BOLOGA, C. I. BEREȘCU, G. BRĂTESCU, N. VĂTĂMANU, *Istoria medicinei universale*, Ed. Medicală, București, p. 18.

Boala este de multe ori rezultatul păcatului, care ne face incapabili să fim atenți și să respectăm ceea ce spune Sfântul Apostol Pavel: „Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos, toate îmi sunt îngăduite, dar nu trebuie să mă las biruit de nimic“ (1 Co 6:12).

Sfântul Maxim Mărturisitorul este de părere că: „Dumnezeu, creând natura omenească, nu a introdus în ea [...] durerea“¹⁰; în consecință, nu vin de la El pătimirea, stricăciunea și moartea. Sensul bolii poate fi înțeles doar din perspectivă biblică și patristică¹¹, astfel că:

„Sfinții Părinți subliniază în mod frecvent faptul că boala manifestă pedagogia dumnezeiască. Ea este, spun ei în același duh, o corecție pe care Dumnezeu i-o aplică omului din pricina păcatelor sale. Acest termen nu trebuie înțeles aici în sensul său negativ, de pedeapsă sau sancțiune, ci mai degrabă în sensul pozitiv pe care îl îmbracă verbul latin «corrigere», de la care el derivă etimologic în limba franceză, și care este acela de a redresa, a reforma, a ameliora, a vindeca. În această perspectivă, boala apare ca voită, sau cel puțin îngăduită, și în orice caz folosită de Dumnezeu pentru binele omului, spre a redresa în el ceea ce păcatul a făcut chinuitor; a pervertit, și să îl vindece de bolile sale spirituale. Astfel, în mod paradoxal, boala trupului devine, prin Pronia dumnezeiască, un leac de tămăduire a sufletului“¹².

Cât privește tămăduirea celui bolnav, acesta are nevoie de medic, căci, așa cum arată Mitropolitul Hierotheos Vlachos, „prescripțiile doctorului nu sunt niște formule de legi, ci pornesc de la boala omului și țințesc spre vindecarea lui“¹³, dar medicina nu trebuie să devină un idol¹⁴, ci trebuie acceptată voia Domnului, aici un rol important reve-

10. SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, „Răspunsuri către Talasie“, 61, în: *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, 3, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999, p. 320.

11. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Să biruim suferința, din interiorul ei“, în: *Misiune pentru mântuire. Lucrarea Bisericii în societate*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 489.

12. Jean-Claude LARCHET, *Teologia Bolii*, traducere din limba franceză de Pr. Vasile Mihoc, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1997, pp. 61-62.

13. † Hierotheos VLACHOS, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*, traducere de Constantin Făgețan, Editura Sophia, București, 2007, p. 89.

14. H. Tristram Engelhardt jr, *Fundamentele bioeticii creștine. Perspectivă ortodoxă*, traducere de Mihail Neamțu, Cezar Login și Diac. Ioan I. Ică jr, prezentare Sebastian Moldovan, Editura Deisis, Sibiu, 2005, p. 413.

nind preotului în a-l ajuta pe bolnav să-L înțeleagă și să-L accepte pe Domnul Hristos, „Doctorul sufletelor”, și remediile pentru starea lor: „credința, Sfintele Taine, rugăciunea, împlinirea poruncilor lui Hristos și mai ales pocăința”¹⁵.

În paralel, în timp, au existat demersuri de a crea spații dedicate activității medicale, cum au fost diaconia, arhondaricul – prima instituție cu rol de spital arondată diaconiei, pentru ca apoi să apară și spitalul xenodochion, ridicat de Sfântul Vasile cel Mare¹⁶ în anul 369¹⁷, un complex de asistență socială și sanitară, numit „Vasiliada”¹⁸, într-un cartier periferic din Cezareea.¹⁹ Acesta avea în jur de 300 de paturi, cu spații pentru cei ce trebuiau tratați în izolare, fiind bolnavi de lepră, pentru cei săraci, pentru vârstnici și pentru cei aflați în călătorie.

Sfântul Vasile cel Mare

„și-a lărgit sfera de cuprindere de la săracii înfometați la cei bolnavi, cu precădere alegându-i din rândul orfanilor, văduvelor, bătrânilor, călătorilor și străinilor. Așezămintele sale, concepute ca un fel de cetate în marginea orașului, urmau să adune într-un loc pe toți acești dezmoșteniți ai sortii și să le asigure o viață cât de cât acceptabilă. Firește că nu se gândea să-i țină ca pe niște pensionari inactivi, ci imagină ateliere și alte forme de muncă în comun, pentru cei valizi. Mai mult, se gândise să

15. Pr. Ioan Ciprian CÂNDEA, „Misiune și slujire în Instituțiile social-medice”, în: *Revista Teologică a Mitropoliei Ardealului*, 2010, 3, p. 76.

16. Din dorința de a promova „dreptatea și întraajutorarea, pacea și cooperarea spre binele comun”: † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Cuvânt înainte”, în: *Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1630 de ani*, ediția a II-a revăzută, adăugită și îngrijită de Emilian Popescu și Adrian Marinescu, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 6.

17. SF. VASILE CEL MARE, „Epistola 94, Către Ilie, guvernatorul provinciei Capadochia”, în: *Scrieri, III, Despre Sfântul Duh. Corespondență*, traducere, introducere, note și indici de Pr. Constantin Cornițescu și Pr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 271.

18. Samir GHOLAM, „Vasiliada sau instituția de binefacere a Sfântului Vasile cel Mare”, în: *Glasul Bisericii*, nr. 7-8, 1973, p. 736. Stelianos Papadopoulos o numește „Monument al iubirii”: Stelianos PAPADOPOULOS, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, traducere de Diac. Cornel Coman, Editura Bizantină, București, 2003, p. 251.

19. Nicolae VĂTĂMANU, „1600 de ani de la înființarea Vasiliadei. Cel dintâi așezământ de asistență socială și sanitară”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 3-4, 1969, p. 301.

înființeze și școli pentru cei apți în această direcție. Bolnavilor le asigura medici și medicamente, precum și personal de îngrijire”²⁰.

Fiind el însuși ocrotitor al bolnavilor, s-a îngrijit ca aceștia să beneficieze de ajutorul medicilor, pe care îi considera meșteșugari²¹, care sunt de fapt specialiștii din diferite domenii. Pregătirea medicilor presupune o exigență mai mare, căci lucrează cu oamenii și eșecurile trebuie limitate cât se poate de mult, fiind vorba de viața acestora. Astfel, îi îndeamnă Sfântul Vasile cel Mare:

„Toți cei care vă îndeletniciți cu medicina știți că chemarea voastră înseamnă grija față de om. Și mi se pare că cel care pune știința aceasta înaintea tuturor celorlalte îndeletniciri, căroră își poate închina omul râvna, și-a găsit judecata convenită și nu s-a depărtat de ceea ce trebuie crezut; în schimb e tot atât de adevărat că de lucrul cel mai prețios dintre toate, care este viața, îți vine să fugi ca de ceva dureros atunci când nu poți reda cuiva sănătatea”²².

În același timp, Sfântul este foarte conștient că medicina este o artă foarte importantă în societate și, ca urmare: „Este o încăpățănare să fugi complet de orice folos din cele pe care le poate aduce medicina”²³, întrucât dincolo de principiile științifice ale acesteia este mila Domnului, care dă tămăduirea, astfel că:

„În ceea ce privește ajutoarele artei medicale, să nu ne punem toată nădejdea pentru ușurarea durerilor numai în această artă, ci să știm că Domnul nu va lăsa să fim încercați mai mult decât putem suporta”²⁴.

Cum medicii sunt oameni, ei înșiși au nevoie de arta pe care le-a încredințat-o Dumnezeu, alături de leacurile pe care le pot folosi, pe care le găsesc în natură, plante de tot felul, căci:

20. † Antonie PLĂMĂDEALĂ, „Idei sociale în opera Sfântului Vasile cel Mare”, în: *Sfântul Vasile cel Mare - Închinare la 1.600 de ani de la săvârșirea sa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 308-309.

21. SF. VASILE CEL MARE, „Epistola 233”, 1, în: *Epistole*, trad. din lb. greacă, introducere și note de Pr. Teodor Bodogae, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010, p. 370.

22. SF. VASILE CEL MARE, „Epistola 189”, în: *Epistole*, p. 280 și urm.

23. SF. VASILE CEL MARE, *Regulile Mari*, 55, IV, p. 299.

24. SF. VASILE CEL MARE, *Regulile Mari*, 55, II, p. 297.

„Nici una dintre ierburile făcute de Dumnezeu nu-i de prisos, nu-i nefolositoare: sau dau hrană uneia dintre necuvântătoare, sau sunt descoperite de știința medicală pentru vindecarea noastră”²⁵,

„căci ierburile care sunt potrivite pentru fiecare boală nu au răsărit din pământ așa, la întâmplare, ci s-au produs în mod cert prin voința Creatorului, ca să ne fie nouă de folos”²⁶.

În acest context al omniprezenței lui Dumnezeu, medicul este un om prin care Tatăl ceresc lucrează, de la „certare” și până la „iertare”, adică tămăduire sufletească și trupească. Omul se vindecă în interior mai întâi, dacă este trăitor în duh, și apoi, dacă Dumnezeu consideră că îi este de folos spiritual, se vindecă și trupește. Medicii sunt, ca urmare, instrumente prin care Dumnezeu vindecă. Sfântul Vasile cel Mare a gândit „Vasiliada” din această perspectivă, iar biserica este casa Domnului și se află în centrul activității filantropice, ca sursă de inspirație și de lucrare pentru medicii din spitalele în care asistenți medicali sunt monahi și monahii, cu pregătire specifică, netemători de moarte. Și spunem acest lucru pentru că în spitalul înființat de Sfântul Vasile era și o secție pentru bolnavii de lepră, iar mai târziu vor fi sălașuri și pentru cei bolnavi de ciumă. Acolo, iubirea de aproapele ajunge o trăire desăvârșită în Domnul. Concepția sa despre această activitate spre binele celorlalți este exprimată în Epistola 94:

„Când facem așezăminte trebuitoare ușurării lor, cu infirmieri, doctori, animale pentru povară, cu personal auxiliar este nevoie, într-adevăr, să mai prevedem aici și multe feluri de meserii și ateliere necesare vieții, precum și tot ceea ce mintea omenească a putut născoci pentru menținerea unei vieți onorabile; în fine și alte spații pentru diferite munci manuale – lucruri care, în totalitatea lor, sunt o adevărată podoabă pentru orașul nostru și un temei de mândrie pentru guvernatorul nostru, căci și asupra lui se revarsă buna faimă a acestor lucrări”²⁷.

25. SF. VASILE CEL MARE, „Omilii la Hexaemeron”, IV, în: *Scrieri, I, Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări*, traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 123.

26. SF. VASILE CEL MARE, *Regulile Marii*, 55, II, p. 297.

27. SF. VASILE CEL MARE, „Epistola 94”, în: SF. VASILE CEL MARE, *Epistole*, pp. 176-177.

În prezent, mulți specialiști din domeniul medical nu mai sunt străini de Dumnezeu, nu mai tratează corpul uman exclusiv dintr-o perspectivă mecanicistă, ci redescoperă perspectiva Sfântului Vasile cel Mare, conștientizând nevoia unei viziuni diferite, în plan bioetic²⁸, care aduce în discuție relația medic-pacient, o relație între persoane sub forma „prieteniei medicale”²⁹. Vindecarea este posibilă prin iubire și jertfelnicie, prin rugăciune și smerită lucrare, căci desăvârșirea oricărei intervenții medicale în viața unui om este pronie divină. Există o mare asemănare între chemarea unui preot sau monah cu cea a unui medic. Medicii fără iubire și credință sunt niște „muncitori necalificați”, din perspectiva Sfinților Părinți, care pot uneori, tot din mila Domnului și pentru multa credință a pacientului sau a familiei acestuia, să reușească în demersurile lor medicale. Dar medicii autentici, specialiștii cu rezultate extraordinare, sunt cei care își lasă mintea și mâna conduse de Dumnezeu, Marele medic, care cu un cuvânt a creat lumea, cu un cuvânt îl poate vindeca pe om. Domnul Hristos a arătat calea: „Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Mc 8:34-38), cale pe care Sfântul Vasile cel Mare a parcurs-o, de la vârsta de 27 de ani și până la plecarea sa la Domnul, la doar 49 de ani, plin de smerenie, în post și rugăciune, în iubire fierbinte de Dumnezeu și de aproapele, atingând astfel desăvârșirea. Vindecarea trebuie să fie urmată de schimbarea omului, căci Domnul Iisus spune: „Iată, te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău” (In 5:14). Și astfel a dat un exemplu medicilor, cărora le recomandă să se tămăduiască mai întâi pe ei înșiși spiritual, pentru a putea să îi vindece pe ceilalți, lăsându-L pe Dumnezeu să le fie călăuză.

28. Leontin POPESCU, „Bioetica și perspectiva creștină, în: *Teologie și educație la Dunărea de Jos*, nr. 7, 2008, p. 132 și urm.

29. Paulo CATTORINI. Alleanza terapeutica, în: *Dizionario di Teologia Pastorale Sanitaria*, Edizioni Camilliane, Torino, 1997, p. 33, în: Leontin POPESCU, „Suferința între practica medicală și actul moral”, în: *Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare: materialele conferinței științifice internaționale*, 16-17 noiembrie 2018, Chișinău: Medicina, 2018, p. 30.